

Висновки

Методика оцінки впливу лісу на водний баланс території, що розроблена А. Міховичем і І. Кульчицьким-Жигайло, дає можливість кількісно оцінити загальну продуктивність водоохоронної функції лісу на водозборі на основі зміни ґрунтового стоку. Ця методика адаптована нами для економічного оцінювання водоохоронної функції. Її перевагою є те, що вона дає можливість уникнути одного з найбільш поширених спрощень, що допускаються у процесі економічного оцінювання: прирівнювання граничних і середніх вартостей.

Враховуючи множинність економічних оцінок екологічних благ, їх тлумачення і коректне застосування у ході формування екологічної та лісової політики набуває не меншого значення, ніж власне методика розрахунку. Гранична економічна оцінка рекомендується для застосування у процесі обґрунтування рішень, пов'язаних із відносно невеликими змінами рівня лісистості. Високі значення капітальної оцінки, розраховані для водозбору р. Брустуранка, роблять суспільно ефективними витрати на заліснення вже лише завдяки цінності додаткового обсягу водних ресурсів. Середня економічна оцінка може бути використана для встановлення загальної вартості річного потоку послуг, що надаються лісовою екосистемою на водозборі, та порівняльного аналізу цінності водоохоронної функції для лісів на різних водозборах.

Література

1. **Міхович А.И.** О гидрологических критериях оптимальной лесистости// Лесоводство и агролесомелиорация. – 1972, вып. 29. – С. 3-9.
2. **Водоохоронні** лісонасаджень// Міхович А.Г., Пастернак П.С., Ананьев П.П. та ін. – К.: Урожай, 1986. – 144 с.
3. **Кульчицкий-Жигайло И.Е.** Методика определения максимально допустимого снижения лесистости водосборов при рубках в горных лесах Карпат// Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1987, вып. 75. – С. 19-22.
4. **Кульчицкий-Жигайло И.Е.** Водоохранно-защитная роль леса в бассейнах рек Украинских Карпат и ведение хозяйства по водосборам: Автореф. дис. ...канд. с.-х. наук: 06.03.03// Украинский НИИ лесного хозяйства и агролесомелиорации. – Харьков, 1989. – 18 с.
5. **The Value of Forest Ecosystems.** CBD Technical Series No.4. November 2001. – Secretariat of the Convention on Biological Diversity.// <http://www.biodiv.org/doc/publications/cbd-ts-04.pdf>. – 59 p.
6. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 525 "Про Методику нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів)"// Інвестгазета. – 12.12.2006 р, № 49 (575).
7. **Ресурсы** поверхностных вод СССР, т. 4: Украина и Молдавия. – Л.: Гидрометеиздат, 1976. – 687 с.
8. **Закон** України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування" № 398-V від 30.11.2006.// <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 369.545

Асист. Л.І. Дяченко – НЛТУ України, м. Львів

ПОНЯТТЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Проаналізовано різні наукові підходи до визначення поняття "рекреація" та запропоновано власне тлумачення. Також обговорено роль рекреації у соціально-економічному розвитку регіону.

Ключові слова: рекреація, складові рекреації, рекреація регіону.

The definition of recreation and its role in the region socio-economic development

The different scientific approaches to determination of the definition of recreation are analyzed and its own view is suggested in the article. The role of the recreation in the region socio-economic development is discussed.

Keywords: recreation, elements of recreation, region recreation.

Реформування суспільного виробництва, зміна характеру праці, збільшення вільного часу, поліпшення екологічної ситуації та багато інших процесів визначають значні масштаби розвитку сфери рекреації. Так, у структурі споживання жителів промислово розвинутих країн видатки на відпочинок і освіту на 18 % перевищують затрати на купівлю продуктів харчування і 2,3 раза – видатки на купівлю одягу і взуття [1]. Відпочинок належить до потреб, від яких неможливо відмовитися.

Рекреація – необхідна умова життя людини, засіб компенсації напруження. Відтворення працездатності населення є відносно новою сферою міждисциплінарних досліджень (економічних, географічних, соціологічних, математичних, медичних та інших). У зв'язку з цим виникла необхідність уточнення поняття "рекреації" та визначення її ролі у соціально-економічному розвитку регіону. Для вирішення поставленої задачі було використано основні прийоми абстрактно-логічного методу, зокрема індукція і дедукція, аналіз і синтез, аналогія, зіставлення, сходження від абстрактного до конкретного та системно-структурний аналіз.

Категорія "рекреація" отримала найбільш широке поширення в регіональній економіці. У науковій літературі трапляється різне трактування цього терміну. Зокрема, ототожнення поняття "рекреація" з поняттям "оздоровлення", інші – з поняттям "відпочинок". Крім цього, термін використовується для характеристики галузі національного господарства, пов'язаної з освоєнням території для відпочинку, лікування (реабілітації) і туризму, скерованої на розвиток, відпочинок і оздоровлення, вдосконалення і розвиток особистості [3].

Відповідно до того, що існують різні визначення поняття "рекреація" змінюється й сама сфера аналізу. В одних випадках аналізується розвиток окремих типів рекреаційних об'єктів, в інших – досліджується функціонування певних підсистем, а ще в інших – визначається стан і шляхи розвитку визначеної частини матеріальної бази рекреації [2-6]. Хоча визначення рекреації в літературі значно диференційоване, однак всі дослідники виходять з того, що це поняття характеризує свідомо створювані людиною загальні умови, які забезпечують відтворення працездатності населення.

Саме зростання ролі загальних умов організації рекреаційної галузі стало основним моментом для широкого її вивчення. В останні десятиріччя щодо сутності рекреації у науковій літературі побутує думка, що до неї варто відносити природно-ландшафтні умови та матеріальні речі. Виходячи зі сказаного вище, під рекреацією треба розуміти цілісний природно-функціонуючий об'єкт, діяльність якого створює загальні умови соціально-економічного

розвитку. До рекреації треба віднести ті об'єкти, функціонування яких створює загальні умови суспільного відтворення та соціальної діяльності. Причому сукупність цих об'єктів не є незмінна. У міру суспільного розвитку ця сукупність об'єктів постійно змінюється і доповнюється, оскільки підвищується роль загальних умов.

Виділяють такі основні суспільні функції рекреації, як медико-біологічна, соціально-культурна, економічна і політична [7]. В економічній групі головне місце займає відтворення робочої сили. Рекреація зберігає суспільно необхідний час, а також є формою попиту на послуги, що визначає формування інших сфер господарської діяльності.

Рекреація виконує й економічні функції прискорення розвитку господарської структури певної території; розширення сфери зайнятості; вплив на структуру грошового балансу населення; збільшення іноземного туризму та отримання валюти.

Економічні параметри рекреації визначаються так:

- рекреація належить до невиробничої сфери. Економічний ефект від рекреаційної діяльності проявляється в закладах лікування, відпочинку і туризму, а також на рівні національного господарства країни в зростанні валового суспільного продукту.
- рекреація тісно пов'язана з природним середовищем, вона розвивається на стику економіки і соціальної сфери, а також екології. Тому під час визначення ефекту від розвитку рекреаційної діяльності поряд з економічними чинниками необхідно враховувати також природоохоронні і соціальні;
- економічні параметри рекреації тісно пов'язані з видом рекреаційного ресурсу і, відповідно, з економічними характеристиками стану рекреаційних районів. Цей зв'язок виражається системою показників (пропускна здатність рекреаційних територій, витрати лікувальних ресурсів на один людину-день, навантаження і рекреаційна місткість курортної місцевості, рівень комфорту) [7].

У зв'язку з тим, що розвиток рекреації має явно виражений територіальний характер, вона забезпечує розвиток певної території, або організовує її взаємозв'язок з іншими регіонами.

У наукових розробках продовжується процес конкретизації терміну "рекреація". Разом з тим методично чітко виявлено, що йдеться про матеріальні елементи, які створюють умови для ефективної діяльності соціальної сфери суспільного життя та природно-ландшафтні умови. Враховуючи сказане вище, ми пропонуємо таке тлумачення категорії "рекреації". Отже, рекреація – це система об'єктів та умов з виробництва послуг, які сприяють відтворенню працездатності населення на основі рекреаційних ресурсів, забезпечують нормальні умови життя і трудової діяльності місцевого населення.

Рекреація охоплює і об'єкти проживання на основі приватного сектора, харчування, побутового обслуговування рекреантів, транспорту, зв'язку, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, освіти, культури і мистецтва, діяльність яких спрямована на задоволення потреб рекреантів, забезпечення їх життєдіяльності, духовного та інтелектуального розвитку.

Багато спільного є між поняттями "рекреація" і "сфера обслуговування", наприклад, одне й те ж функціональне призначення – надання послуг населенню. Але, разом з тим, існують відмінності: сфера обслуговування – це галузевий поділ, а рекреація – це територіальний підхід до її розвитку.

У сучасних наукових розробках відсутнє єдине визначення згаданих категорій, триває процес уточнення їх структури і функцій. Але жодна з цих категорій не підміняє одна одну.

Великий інтерес викликає питання класифікації видів рекреації та побудова її структурної моделі. Поділ рекреації на окремі ланки дає змогу глибше вивчити її роль у соціально-економічному розвитку регіонів і тим самим виявити вплив на розширення і підвищення ефективності господарської діяльності регіону.

У процесі дослідження місця рекреації в соціально-економічному розвитку регіонів потрібно дослідити всі її складові. Питанню ролі й функцій окремих ланок рекреації у суспільному процесі присвячено чимало наукових робіт, зокрема, виділимо праці економістів – В. Кравціва, М. Лесечко, Н. Недашківської, О. Шаблія; архітекторів – М. Габреля, Б. Посацького, Т. Панченка, Я. Тараса, Г. Шульги; географів та біологів – М. Голубця, Г. Гуцуляка, С. Генсірука, В. Кучерявого. Автори по-різному розглядають класифікацію видів рекреації, обґрунтовують критерії її розмежування.

Рекреація перебуває в постійному взаємозв'язку з сферами матеріального виробництва та виробничою інфраструктурою. Цей взаємозв'язок має різнобічний характер. Соціологи, розглядаючи розвиток різноукладності в суспільстві, окреслюючи соціальні характеристики укладу та багатоукладність ставлять у центр людину, її інтереси та потреби всебічного якісного задоволення [9]. Саме в цьому полягає соціальна сутність і характер функціонування кожного укладу та місце рекреації. Економісти дотримуються принципів, які використовуються при поділі економічної сфери – матеріального виробництва чи невиробничої сфери, тобто класифікують рекреацію залежно від ролі її окремих структурних підрозділів у створенні суспільного продукту [8].

Рекреація належить до виробничої сфери і кінцевим її продуктом є виробництво послуг. Не зупиняючись на класифікації, запропонованій спеціалістами економічної сфери, зазначимо, що таке розмежування та віднесення рекреації до сфери виробництва, на наш погляд, є недоцільним, оскільки усі заклади рекреації належать до соціальної інфраструктури.

При класифікації рекреації чимало авторів виділяють зелений туризм, тобто сукупність об'єктів, що створюють умови для оздоровлення суспільства в сільській місцевості. До неї належать заклади приватної рекреації, що організована на основі приватного житлового фонду. Вони повинні бути виділені в самостійну групу, оскільки відрізняються від інших видів рекреації [3]. Категорія "зелений туризм" на сьогодні дуже поширена в науковій літературі, хоча різні автори дають їй неоднозначне тлумачення.

На нашу думку, під зеленою рекреацією варто розуміти систему організацій, підприємств і служб, які займаються спеціалізованим обслуговуванням відпочиваючих. До них мають належати також служби, які забезпечують ефективне функціонування, ремонт і відтворення рекреаційних об'єктів, пересування рекреантів тощо. До неї входить: транспорт, зв'язок, помешкання, ремонтна служба, автотехнічне та інформаційне обслуговування. Виходячи зі сказаного, вважаємо, що рекреація умовно поділяється на виробничу (об'єкти

та споруди), соціальну (мешканці та обслуговуючий персонал) та інституціональну (інформаційні служби) частини.

Запропонована класифікація рекреації не претендує на вичерпність і безальтернативність. Кожна ланка рекреації містить ті складові, які об'єднуються між собою за функціональним призначенням. Так, комунально-побутова складова рекреації об'єднує: сферу побуту, харчування, торгівлю. Основна її функція полягає в задоволенні комунально-побутових і природно-фізіологічних потреб рекреантів. Складова інженерного облаштування та захисту довкілля об'єднує: газо-, електро-, водопостачання та водовідведення, дороги, охорону довкілля (запровадження системи контролю за санітарним станом сільських населених пунктів, дотримання санітарних норм і правил господарювання). Соціальна складова рекреації об'єднує: культуру та мистецтво, культові споруди, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт. Її функція полягає в розвитку та задоволенні пізнавальних, духовних потреб рекреантів, охороні і зміцненні здоров'я.

Комунально-побутове, інженерне облаштування та захист довкілля, а також соціальна складові рекреації належать до тих сфер життєзабезпечення, які розвиваються відповідно до вимог сьогодення. Функціонування об'єктів рекреації нових форм сприяють розвитку сфери платних послуг і відповідно підвищують вимоги рекреантів до їх якості. Тут зростає роль науки, посилюється її інтеграція з рекреацією.

Основними завданнями структурних елементів рекреації є:

- у сфері комунально-побутового обслуговування рекреантів:
 - реформування та функціонування комунальної служби;
 - благоустрій населених пунктів і вуличної мережі;
 - розвиток сучасної телекомунікаційної системи;
 - розвиток діяльності територіальних громад;
- у сфері інженерного облаштування і охорони довкілля:
 - розвиток газових мереж;
 - водо- та електропостачання, водовідведення;
 - будівництво доріг із твердим покриттям;
 - запровадження ефективної системи контролю за санітарним станом, дотримання санітарних норм і правил господарствами.
- у соціальній сфері:
 - будівництво та реконструкція об'єктів соціально-культурного призначення;
 - функціонування програми медичного обслуговування рекреантів;
 - розвиток гуманітарної сфери регіону;
 - соціальний захист місцевих мешканців та рекреантів.

Отже, під рекреацією регіону розуміємо систему організацій та умов із виробництва рекреаційних послуг, які забезпечують процес відтворення працездатності рекреантів, не погіршуючи умов життя і праці місцевих мешканців.

Головною ціллю розвитку рекреації є:

- підвищення рівня розвитку соціальної інфраструктури;
- формування системи обслуговування населення і рекреантів широким асортиментом високоякісних послуг і створенням нових робочих місць;
- запобігання подальшій деградації населених пунктів і територій.

Література

1. **Антонюк Я.** Сфера побутових послуг для населення: стан розвитку і засади державного регулювання на місцевому рівні// Регіональна економіка. – 2001, № 4. – С. 115-122.
2. **Багров М.В.** Принципи концепції рекреаційного розвитку Криму// Український географічний журнал. – 1997, № 1. – С. 32-34.
3. **Бейдик О.О.** Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Київський ун-тет, 2001. – 395 с.
4. **Бережная И.В.** Формы организации и методы управления рекреационной сферой в новых условиях хозяйствования (на примере Крымского региона): Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.10.01/ НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исслед. – Донецк, 1997. – 24 с.
5. **Веденин Ю.А.** Динамика территориально-рекреационных систем. – М.: Наука, 1982. – 260 с.
6. **Габрель М.М.** Архітектурно-ландшафтні дослідження рекреації в регіоні. Стан та проблеми інформаційного забезпечення// Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспектива культурного та економічного розвитку: Праці Міжнародного Конгресу (Трускавець, 23-28 трав. 2000 р.). – Трускавець, 2000. – С. 54-59.
7. **Гидбут А.В., Мезенцев А.Г.** Курортно-рекреационное хозяйство (региональный аспект). – М.: Наука, 1991. – 94 с.
8. **Гранберг А.Г., Шульберг Б.М.** Проблемы развития экономических районов// Путь в XXI век: стратегические проблемы и перспективы российской экономики/ Рук. авт. колл. Д.С. Львов. – М.: ОАО "Изд-во "Экономика". – 1999. – С. 639-704.
9. **Коган Л.Н.** Словарь прикладной социологии. – Минск, 1984. – 259 с.

УДК [334/761/.763:684]:504 Асист. В.В. Якімцов – НЛТУ України, м. Львів

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КООПЕРУВАННЯ МЕБЛЕВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розкривається необхідність переходу від економічної оцінки ефективності до інтегральної еколого-економічної та соціальної ефективності. Представлено площинну та просторову інтерпретацію екологічного, економічного та соціального ефектів та їх інтегральний показник.

Ключові слова: ефективність, кооперування, соціосфера, екологізація, сталий розвиток.

Assist. V.V. Yakimtsov – NUFWT of Ukraine, L'viv

Theoretical bases of environmental and social efficiency of furniture enterprises cooperation

In the article opens up a necessity transition from the economic efficiency evaluation to integral environmental and social efficiency. It is presented the plane and spatial interpretation of ecological, economic and social effects and there integral index.

Keywords: efficiency, cooperation, sociosphere, ecologization, sustainable development.

Основною ознакою еколого-економічно-соціальної ефективності є виробництво споживчих вартостей з метою задоволення суспільних потреб з одного боку, та спрямованість на задоволення специфічних потреб у належних екологічних умовах з іншого. Тобто, природа та суспільство мають розглядатись як рівнозначні частини соціоекосистеми при регулювальній дії суспільного чинника.

Теоретичною основою є праці видатних учених з питань розвитку спеціалізації, кооперування та концентрації виробництва; економіки природокористування; екологічної, економічної та соціальної ефективності.